

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СПЕЦИАЛНОСТ „ПСИХОЛОГИЯ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Соня Карабельова

за дисертационен труд на тема:

„НЕВРОКОГНИЦИЯ И ХИВ“

за придобиване на научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.2. Психология (Медицинска психология - Клинична психология)

Автор на дисертационния труд: КАЛОЯН ПАВЛОВ КУКОВ

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Едно от измеренията на актуалността и значимостта на дадена проблематика е не само нейната иновативност, но и измеренията на нейната перспективност. Проблемите на дисертационния труд са в известна и утвърждаваща се сфера, която се разработва в последните няколко десетилетия. Работата по теми в област с голяма социална значимост е труден въпрос, който предполага специфични знания, умения и усилия, за да се покаже новото във вече на пръв поглед познатото. Актуалността на тематиката намира своето потвърждение в огромен брой

проучвания, ориентирани към превенцията и контрола на ХИВ/СПИН и усложненията в централната нервна система. По-специално те се отнасят към неврокогнитивните нарушения – ХИВ-свързана деменция (HAD) и леко когнитивно моторно разстройство (MCMD), където и концептуалното и терминологично многообразие е най-голямо. Навременната невропсихологична оценка може да подпомогне диагностиката, но също така да повиши ефективността на лечебните стратегии. Тази сфера, наред с програмите за профилактика и промоция на здраве, в които резултатите от това проучване могат да намерят приложение, представят актуалността и значимостта на работата в научно-приложно отношение.

2. Познаване на проблема

Теоретичният обзор е изчерпателен, логично структуриран и показва добро познаване на проблемите, свързани с темата. Разгледани са терминологични, епидемиологични, етиологични, неврологични и невропсихологични аспекти. Във втора глава от теоретичната част, посветена на връзката на ХИВ с неврокогнитивните нарушения, проличава, че докторантът познава литературата по темата, както и основните обсъждани в нея проблеми за критериите, проявите на неврокогнитивните нарушения, използваните класификации, а също така и невропсихологичните оценъчни стратегии. Във втората част на разработката е обоснована необходимостта от провеждане на проучването, което е основа на обсъждания дисертационен труд на д-р К. Куков. Извеждането на хипотезите за връзката на ХИВ/СПИН с неврокогнитивното функциониране в зависимост от медицински и демографски характеристики е възможно само след задълбочено запознаване със световните постижения в тази

област. Експертизата на докторанта по темата проличава в структурирането на докладваните резултати, в дискусията, където е направен анализ на резултати от собствено проведено емпирично проучване, през призмата на досегашни постижения на други водещи автори в сферата.

3. Методика на изследването

Методиката на проучването е ясно и последователно описана. Използваният дизайн, процедура и приложените тестове са адекватни на целта и задачите на дисертацията. Подбрани са съвременни методи, които отразяват утвърдената стратегия за диагностика на когнитивни нарушения. За целите на проучването са приложени следните статистически анализи: дескриптивни статистики; факторен анализ за проверка на структурната организация на използваните тестове; тест-ретест и айтем анализ (алфа на Кронбах) за изследване на надеждността на отделните тестове, субтестове и скали; дискриминантен анализ за определяне на това дали определени променливи могат да прогнозираат ефективно дадена категория; Т-тест и дисперсионен анализ – за установяване на значими различия според демографски и медицински характеристики; корелационен анализ за проучване на силата на взаимовръзката между изследваните променливи. Използваните статистически анализи, описанието и интерпретацията на резултатите са коректни, направени на високо професионално ниво. Те са представени в табличен и графичен вид, като по този начин дават възможност за ясно отграничаване на значимите взаимовръзки между изследваните феномени. Направените изводи показват компетентността на д-р Калоян Куков да анализира и интерпретира резултати от емпирични изследвания и да прави заключения за практиката.

Всичко това е индикатор за задълбочен изследователски интерес към разглежданата проблематика.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Емпиричното проучване, описано в дисертационния труд, е проведено на три етапа върху извадки от: първи етап - 68 д., равномерно разпределени в експериментална (34 д. с ХИВ и СПИН) и контролна група (34 д. – ХИВ негативни); втори етап – 184 д., отново равномерно разпределени в експериментална (92 д. с ХИВ и СПИН) и контролна група (92 д. – ХИВ негативни). Осъществени са подробни анализи на получените резултати от всички проведени изследвания, данните от които мога да се използват при диагностика на неврокогнитивните нарушения.

Дисертацията е разработена в рамките на 316 стандартни страници и съдържа въведение, две основни части, структурирани от гледна точка на теоретичното и емпиричното изследване на проблематиката, заключение и библиография. Използваните литературни източници са общо 523, от които само 14 на български и руски език, а останалите – 509, са на английски език. Всички те са релевантни за изследваната проблематика. Значителен е броят на използваните публикации от последните 10 години, което допълнително допринася за високата оценка. Получените резултати са онагледени с 29 таблици, 21 графики и 5 дендограми.

Задачите на проучването съответстват на ясно дефинираната цел. За целта на изследването са използвани добре подбрани методики.

Получените резултати показват значими различия между изследваните лица от експерименталната и контролната група. Ще

спомена само два от тях, тъй като не е възможно, а и смятам, че не е необходимо да се докладват всички. Въз основа на проучването се констатира, че респондентите с ХИВ и СПИН са със значимо по-нисък когнитивен статус от здравите хора. Установени са също така различия в когнитивното функциониране при коинфекция с хепатит Б в паметовите функции и по-специално извличане на информация от дълговременната памет. Данните от изследването дават възможност на докторанта да очертае цялостна картина на рисковите и протективни фактори по отношение на развитието на неврокогнитивните нарушения при хора, които са ХИВ позитивни.

Основен принос на дисертационния труд е задълбоченият критичен и сравнителен анализ на получените данни с подобни проучвания. Направените изводи са релевантни на задачите и обективно отразяват резултатите от изследването.

Положителната оценка на получените резултати може да бъде разпозната чрез следните анализи и обобщения на проведеното изследване:

- a. Избрани са подходящи психодиагностични методи, чиито психометрични характеристики удовлетворяват стандартите на изследването. Някои от методиките са прилагат за първи път в български контекст.
- b. Емпиричният подход осигурява данни за рисковите и протективни фактори при ХИВ позитивни лица.
- c. Проучването предоставя възможност да се разкрият причинно следствени връзки и зависимости и с висока достоверност да се проверят хипотезите за връзката на ХИВ/СПИН с неврокогнитивното функциониране в зависимост от медицински и демографски характеристики.

- d. Успешно са анализирани и различията между респондентите с ХИВ и СПИН и ХИВ-негативните. Това е изследователски въпрос, който се повтаря във всички проучвания от този тип, съобразно практическата потребност.
- e. Смятам, че кратките обобщения, направени в края на втората част, са адекватни и имат конкретна практическа приложимост.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Приносите са формулирани точно, ясно и са много добре подкрепени с аргументи, обективно отразяват постиженията на дисертационния труд. Представените приноси могат да се разширят съдържателно по посока на практическата приложимост на цялостната разработка. Смятам, че много от емпиричните резултати могат да послужат за ранна интервенция и протективност при бъдещи неврокогнитивни нарушения при хора с ХИВ и СПИН.

Авторефератът е съобразен с изискванията, като адекватно представя дисертационния труд.

Д-р К. Куков представя 7 самостоятелни публикации по темата на дисертацията: 1 монография и 6 статии, от които 3 в български списания и 3 – в чуждестранни.

6. Критични бележки и препоръки

Критичните ми бележки се отнасят единствено до начина на цитиране, особено на англоезичната литература, което не омаловажава постигнатото от докторанта.

Препоръките ми към докторанта се отнасят до обособяването на отделните аспекти на дискусията в подраздели, което може да допринесе за подчертаването на постиженията.

Предлагам емпиричните проучвания да бъдат продължени и общите резултати да бъдат публикувани самостоятелно. Смятам, че това ще бъде от съществен интерес за общността от изследователи и практикуващи специалисти, работещи в тази сфера с цел обогатяване на програмите за превенция и промоция на здравето.

7. Заключение

Дисертационният труд на д-р Калоян Куков представлява цялостно и задълбочено изследване на актуална научна тематика, като получените резултати могат да намерят приложение при диагностицирането на изследвания проблем, да се включат в програмите за профилактика и промоция на здравето. Дисертацията и свързаните с нея публикации отговарят на изискванията и наукометричните критерии на Закона за развитие на академичния състав в Република България за присъждане на научната степен „доктор на науките“.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, задълбоченият теоретичен анализ на изследователските данни и успешно проведеното изследване, убедено давам своята положителна оценка и предлагам на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждане на научната степен **„доктор на науките“ на д-р Калоян Павлов Куков** по професионално направление **3.2. Психология (Медицинска психология - Клинична психология)**.

24.05. 2017 г.

гр. София

Рецензент:

(проф. д.пс.н.С. Карабельова)